

BERGEN AAN ZEE

Eerder verschenen van Pauline Slot bij De Arbeiderspers:

Zuiderkruis
Blauwbaard
Tegenpool
De inwendige
En het vergeten zo lang
Soerabaja
We moeten nog een lied
De hond als medemens
Museumbezoeking
Dood van een thrillerschrijfster
Eerste liefde, laatste hart

Pauline Slot

Bergen aan zee

Roman

Uitgeverij De Arbeiderspers
Amsterdam · Antwerpen

Copyright © 2022 Pauline Slot

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van BV Uitgeverij De Arbeiderspers, Weteringschans 259, 1017 XJ Amsterdam.

Omslagontwerp en omslagillustratie: Merijn Jansen

Portret auteur: Anke van der Meer

Typografie: Perfect Service

ISBN 978 90 295 4565 5 / NUR 301

www.arbeiderspers.nl

www.paulineslot.nl

Inhoud

Proloog 7

I Drielandenpunt	13
II Hooglanden	25
III Luchtbegrafenis	59
IV Echo	85
V Eersteling	113
VI Sneeuwblind	139
VII Wereldkaart	161
VIII Zuidtop	185
IX Breuklijn	211
X Aan zee	239

Epiloog 261

Proloog

Het is hun eerste dag op het lege continent. In het Schotse hotel waar ik mijn toevlucht heb gezocht, hangt in de ontbijtzaal een wereldkaart. Hij is antiek, maar niet zo oud dat de kustlijnen verzonnen zijn, met fantasiemonsters in de zuidelijke zee. Deze weergave van de wereld klopt, maar laat iets weg: van Antarctica is onderaan alleen een kartelrand te zien. Mijn man en mijn dochter zijn van de kaart gevallen.

Als Berend vroeger de hoogste bergen beklom, hoorde ik vaak weken niets. Ik wist pas dat hij nog leefde als hij terug in de bewoonde wereld was. Nu heeft hij een satelliettelefoon waarmee hij continu contact kan houden, zelfs vanaf Antarctica. Hij belt met journalisten. Hij belt met zijn sponsors. Hij belt niet met mij.

‘Ik wil niets horen tot jullie terug zijn,’ zei ik voor hij vertrok. ‘Net als vroeger. Geen contact.’

Stilte als machtswoord en als muur. Natuurlijk is hij toch gegaan, en voor het eerst heeft hij onze dochter meegenomen. Voor het eerst loopt zij nu ook gevaar.

Je mag het niet laten gebeuren, zeiden sommige mensen tegen mij. Maar iets niet laten gebeuren is misschien wel het moeilijkste wat bestaat. Ik omhelsde Berend en Mera en liet ze gaan. We namen afscheid in de hal van ons huis in Bergen. Ik wilde niet mee naar het vliegveld.

‘Ik zie je over een maand,’ zei ik tegen Mera, terwijl ik haar in mijn armen klemde.

‘Dag mam,’ zei ze. ‘Je zult zien, het wordt gaaf.’

Blijf heel, dacht ik.

Mera liep naar buiten en wachtte bij de volgepakte bestel-

bus die haar en Berend naar Schiphol zou rijden.

Tegen hem sprak ik andere woorden. 'Als er iets met haar gebeurt, mag je vergeten dat ik besta.'

Hij keek me aan. 'Edie,' zei hij. 'Edie.' Ik wist dat we allebei aan Arend dachten, en aan wat er op Groenland was gebeurd.

In de maanden voor vertrek had Berend benadrukt dat ik me geen zorgen hoefde te maken. 'Het is ver weg, het is er koud, maar ik neem Mera met een gerust hart mee,' zei hij dan. En: 'Ze is sterk en Mount Tyree is goed te doen.' Hij haalde er de statistieken van andere bergen bij: Everest, K2, Annapurna. De laatste was de ergste. Van elke drie klimmers die de top haalden, kwamen er maar twee terug.

Wij zijn een gezin van drie. Nu ben ik hier alleen.

Toen Berend als jonge klimmer op expeditie ging, legde ik op onze eettafel de kaart van het gebied waar hij zich bevond. Terwijl ik at keek ik naar de wegen die doodliepen in het bergmassief en naar de stromen die eraan ontsprongen. Voorbij het einde van de weg, voorbij het begin van de rivier: dat was zijn domein. Ik stelde me voor hoe hij daar klom, en wachtte op het verhaal waarmee hij terug zou komen. Hij was de berg, ik de lucht waartegen die werd afgetekend. Hij had mij nodig om de grenzen op te zoeken, ik hem om niet vormeloos te zijn. Maar ik ben te ijl geworden.

Nadat Berend en Mera waren ingestapt en de bestelbus de laan langs het Bergense Bos was op gedraaid, zat ik nog een tijd op de bank in de erker. Toen stond ik op en boekte een ticket. Ik pakte mijn spullen en bracht Molly, onze hond, naar een vriendin twee straten verderop. Aan het eind van de middag, toen Berend en Mera vermoedelijk al ergens boven het Afrikaanse continent vlogen, stapte ik in de auto, reed naar IJmuiden en scheepste in voor de overtocht naar Hull. De volgende ochtend reed ik door naar Oban aan de Schotse westkust, waar een veerpont mij naar het eiland Mull zou brengen.

Met elke kilometer voelde ik me sterker worden. Misschien is dat wat wraak, hoe klein ook, ons te bieden heeft: hij geeft kracht. Berend en Mera wisten niet dat ik in het hotel van Berends vader zou verblijven. Ze zouden me zich voorstellen tegen de verkeerde achtergrond: met Molly lopend langs het Noordzeestrand, op de bank in de erker, met vrienden aan het kerstdiner, op de nieuwjaarsborrel in het museum. Door mijn vertrek maakte ik hun visioenen tot verzinsels.

Zodra ik de grens met Schotland overging, belde ik Berends vader en vertelde dat ik onderweg was. Hij liet geen verbazing blijken. Ik arriveerde in de schemering. De decemberlucht boven de Sound of Mull was als een kleurenwaaier. Gordon moest de autobanden op het grind hebben gehoord; al voordat ik was uitgestapt stond hij buiten.

‘Kind,’ zei hij, zoals hij lang geleden ook eens had gedaan.

We dronken wijn in de keuken van zijn huis naast het hotel, waar Berend voor de scheiding ook ooit had gewoond, met zijn moeder, zijn oudere zus, zijn jongere broer. Het hotel was dicht. Met de kerst zou het alleen zijn deuren openen voor een handvol oudgedienden: gasten die hier al decennia kwamen. Gordon was te oud om de zaak nog langer te bestieren. Hij overwoog het hotel te koop te zetten.

‘Berend is op Antarctica,’ zei ik in antwoord op zijn onuitgesproken vraag. ‘En ik wil werken aan een boek.’

Hij knikte.

‘Mera had meer zin om thuis te blijven,’ ging ik door. ‘Ze heeft een leuke vriend, een filosoof.’ Gordon had genoeg mee-gemaakt. Hij hoefde niet te weten dat zijn kleindochter een berg beklom op het koudste, verste continent.

Later liepen we naar mijn auto. Ik tilde mijn tassen uit de achterbak, beklom het bordes van het hotel en volgde hem de hal in. Daar was het bijna net zo koud als buiten: we spraken met woorden en met wolkjes. Het herinnerde me aan mijn verblijf in Sint-Petersburg, in de winter nadat de Muur gevallen

was, toen ik daar een seminar bezocht. Buiten lag sneeuw, in het hotel was het 11 graden. In de onafzienbaar lange hotelgangen zat elke 100 meter een vrouw met een samowar, weggedoken in een omslagdoek. Aan de muren hingen ouderwetse landschapsschilderijen. Als ik naar mijn kamer liep schoten de seizoenen aan me voorbij: friscgroene berken, verijsde meren, gele berken, taiga's met wilde bloemen, berken in de sneeuw.

Gordon begon overal radiatoren open te draaien. 'Het gebouw moet even opwarmen,' zei hij. 'Morgen is het hier behaaglijk.'

'Mijn kamer en de eetzaal zijn genoeg,' zei ik.

Daar wilde hij niets van weten.

Terwijl ik door de gang naar mijn kamer liep, de kamer die ik altijd met Berend had gedeeld als wij hier kwamen, hoorde ik het tikken van de oude buizen. Ik probeerde er gelijke tred mee te houden, maar er was geen regelmaat. Toen ik later in bed lag, in de vertrouwde kuil in het midden, tussen lakens die ik zelf uit de linnenkamer had gehaald, voelde ik hoe de kamer bezig was zijn kilte te verliezen en hoe alle ruimtes om mij heen zich als longen vulden met warme, zuurstofrijke lucht.

Nu blijf ik op Mull tot de expeditie is beëindigd. Ik wil vergeten dat ik aan het wachten ben. De toekomst biedt geen houvast, het verleden wel. Berend heeft zijn verhalen al verteld. Ik het mijne niet. Het is de hoogste tijd.

In de bergliteratuur gaat het altijd over helden op de top. De klimmersvrouw is een figurant. Ze komt alleen in beeld als haar man via de hink-stap-sprong van satellieten zijn afscheidswaarden stamelt. Misschien slaapt ergens in het huis of in haar buik hun kind. Haar man ligt in de dodenzone, waar elke ademstoot de zuurstofschuld vergroot. Sneeuwvlokken landen op zijn oranje donzen pak, alsof met zijn sterven ook de ontvangst van het beeld verslechtert. De vrouw in de huiskamer blijft onzichtbaar. Ik hou van je, zegt ze. En: geef niet op, je komt weer thuis.

Zij is de sherpa die herinneringen draagt. Niemand weet hoe zwaar ze wegen. Tenzij ik het vertel.

I

DRIELANDENPUNT

Ik leerde Berend kennen in een buitensportzaak. Hij studeerde geologie en werkte daar om zijn bergtochten te financieren en met medewerkerskorting zijn uitrusting aan te vullen. Ik kwam er voor wandelschoenen.

‘Dat is niks,’ was het eerste wat hij tegen me zei.

Ik had zelf een doos uit een stapel getrokken en liep heen en weer op de vlonder tussen de demonstratietenten, met de overdreven tred van iemand die wilde weten wat deze schoenen zouden bieden: pijn of plezier.

De verkopers zagen er allemaal uit of ze net terug waren van een trektocht, maar Berend leek de wildernis meegenomen te hebben, een eigen microklimaat om zich heen te creëren. Hij leidde me naar het bankje waar mijn laarsjes stonden, zei me te gaan zitten en kwam met nieuwe dozen aan. Behendig reeg hij de veters en schoof toen twee schoenen aan mijn voeten. Hij maakte een dubbele strik, alsof ik ze voorlopig niet meer uit zou trekken.

‘En nu lopen,’ zei hij.

Hij wees me het parcours dat speciaal voor dit doel in de zaak was aangelegd. Mijn hiel-en-teenlopen tussen de tenten was voor amateurs geweest; hier kon je een hellinkje nemen en een wankel ondergrond proberen. Het was of ik door een modeltreinlandschap liep met holle grijze bergen en boompjes van groene spons. De schoenen waren van stugger leer dan het paar dat ik zelf had aangepast: onbuigzaam, keramisch haast.

‘Ja,’ zei ik toen ik weer voor hem stond. ‘Dat voelt goed.’

Hij had me scherp geobserveerd en knielde nu voor me neer. Zijn handen, bruine handen met lange vingers, kneedden het leer.

‘Nee,’ zei hij. ‘Hier ga je problemen krijgen.’

Hij kneep aan de zijkanten van mijn voet, zo hard dat mijn wreef omhoog leek te komen, en maakte toen de dubbele strikken los. Ik rook zijn geur. Zijn hoofd, met de dikke haardos die gemodelleerd leek door de wind als een boom aan zee, was vlak bij het mijne. Mijn handen wilden naar hem toe.

‘Ik ga je een paar dikkere sokken aandoen,’ zei hij. ‘En dan deze schoenen eens proberen.’ Hij hield een ander paar omhoog.

Weer liep ik het parcours.

‘Deze zolen zijn ook beter,’ zei hij toen ik bij hem terug was. ‘Perfect.’

De schoenen zaten lekker, maar waren zwaarder dan wat ik in gedachten had gehad. Hij vroeg niet waar ik eigenlijk zou gaan lopen.

‘Heb je thuis goede sokken?’ vroeg hij. ‘Anders moet je die ook kopen. Dat is het behoud van je voeten.’

Hij wist duidelijk hoe een mens zichzelf verantwoord in gevaar kon brengen. Pas later leerde ik dat de uitrusting belangrijk was, maar dat de obsessie bepaalde hoe dicht bij de dood een klimmer wilde komen.

Ik ging weer op het lage bankje zitten. Berend knielde om mijn schoenen los te maken en de dikke sokken uit te trekken. Mijn eigen sokken kwamen tevoorschijn, dun en kwetsbaar. Alsof hij wist dat ik de warmte miste, begon hij mijn voeten te wrijven.

‘En aan het eind van de dag dan altijd dit doen,’ zei hij.

Ik knikte alsof ik de klimwetten al kende. In de bergen worden lichamen materiaal. Materiaal dat je moet onderhouden, materiaal dat solide is. Maar ik was niet solide. In zijn handen was ik als was.

Vijf dagen na onze ontmoeting in de buitensportzaak liepen we door de duinen. Bij thuiskomst had ik in de neus van een van de schoenen een lege kassabon gevonden met een telefoonnummer erop. ‘B.’ stond eronder. Het was een ondertekening die intimiteit suggereerde, maar ik wist niet eens zijn naam. Ik legde de bon op mijn bureau en wachtte een dag, en nog een dag. Ik dacht aan alle vrouwen die bij hem in de winkel kwamen. Stopte hij in elke schoenendoos zijn nummer?

Twee keer belde ik hem zonder dat hij opnam. In de jaren zeventig had niemand thuis een antwoordapparaat. De derde keer was hij er wel.

‘Berend,’ zei hij.

‘Zo heet je dus,’ zei ik. ‘Weet je wie ik ben?’

‘Ik weet hoe je eruitziet,’ zei hij.

‘Ik heet Edie.’

‘Vreemde naam.’

‘Het komt van Edith.’ Ik wachtte, ik had mijn deel gedaan. Maar hij wachtte ook.

‘Wat nou als ik de schoenendoos een halfjaar ongeopend in de kast had laten staan?’ vroeg ik.

‘Dan waren we nu niet aan het bellen. En dan gingen we zondag niet samen wandelen.’

Ik lachte. Ja, dacht ik, nu doe je wat je moet doen.

Die zondag trok ik mijn nieuwe schoenen aan, dat leek me het minste wat ik kon doen. Toen ik Berend zag staan bij de strandopgang waar we hadden afgesproken, bleek hij een korte broek te dragen, en sandalen, ook al was het 15 graden. Ik schrok toen ik de lege plekken zag waar de bovenste kootjes van twee tenen hoorden.

‘Bevriazing,’ zei hij. ‘In de Andes. Stom.’

We bleken allebei een camera bij ons te hebben. Een goede camera: hij een Leica, ik een Hasselblad.

De hele wandeling voelde ik de zwaarte van de bergschoenen. Ze zeggen dat een kilo aan je voeten voelt als vijf.

Even volgden we een schelpenpad, maar al gauw stapte hij weg van het witte gruis. Hij leidde ons door duinpannen en over kleine toppen. Het mocht niet, natuurlijk mocht het niet, dit was Nederland, maar voor hem was zo'n verbod een invitatie. We stopten geregeld om foto's te nemen en praatten over camera's en licht. Ik knielde bij pluimen helmgras en fotografeerde die van dichtbij.

'Leg eens uit wat je daarin ziet,' zei hij.

Ik vertelde over de Canadese landschapsschilders van de Group of Seven die het onderwerp van mijn scriptie waren, en mijn fascinatie voor de penseelstreken waarmee ze beweging suggereerden: de beweging van golven, halmen, wolken. Ik was net terug in Nederland na een semester studeren in Vancouver. Ik zei niet dat ik daar een vriend had zitten met wie ik schreef. Ik wist dat ik hem diezelfde avond nog een brief zou sturen om het uit te maken. Of morgen op zijn laatst.

'Dus jij houdt ook van landschappen,' zei Berend.

'O ja,' zei ik.

'Weleens op een top gestaan?'

'De Twin Towers in New York,' zei ik. Na Vancouver was ik een week in New York geweest. Ik bezocht er alle grote musea en galleries. De Twin Towers stonden er nog maar net.

'Op allebei?'

We lachten. De beelden van vallende mensen zouden pas veel later komen.

Berend stond stil en maakte foto's van de duinenrij, en van mij. Ik had een vriend gehad die nooit een foto van mij nam. In een schoenendoos bewaarde ik mijn vele afdrukken van hem. Berend was anders. Hij legde me vast. Het maakte me blij.

Terwijl we dwars door het duingebied liepen, vertelde hij dat hij vanaf zijn vijftiende zo vaak als hij kon in de Alpen

klom. Zijn studie geologie was bijzaak, een goed excuus om nog geen baan te hoeven hebben. Vorig jaar was hij met zijn beste vriend Rob in de Andes geweest. Dit voorjaar hadden ze samen een berg in de Hindu Kush gedaan. Hij zei het alsof ik precies wist waar dat was.

‘Is dat in de Himalaya?’ vroeg ik terwijl we door rul zand naar een duintop klommen. Ik vond het niet erg om mijn gebrek aan kennis te laten zien. Misschien was het zelfs wel fijn. We waren allebei midden twintig, maar hij leek tweemaal meer geleefd te hebben.

‘Meisje, meisje,’ zei hij. ‘Ja, de Himalaya. Het Indiase deel. Het is daar fantastisch, de schaal is er zoveel groter, de Alpen lijken opeens klein spul. Al heb ik daar ook nog een paar dingetjes te doen.’

Na anderhalf uur zetten we koers naar het westen. Zelfs ik wist waar dat lag: de lucht toonde de weerkaatsing van het zonlicht op het water. Het strand was breed, wandelaars liepen langs de vloedlijn, een hond rende over een blikkerend zandeiland. We gingen zitten in een hoge duinpan aan de rand, als in een theaterloge. De decorbouwer had zichzelf overtroffen. Ik liet warm en droog zand door mijn vingers gaan. Duinen zijn vloeibaar: versnel de tijd en ze worden golven.

‘En?’ vroeg hij, wijzend naar mijn schoenen.

‘Ze lopen lekker,’ zei ik. ‘Maar ik had beter sandalen kunnen dragen. Ik dacht dat het kouder was dan het is.’

Hij stak zijn been in de lucht alsof hij in een schoenenzaak een aankoop overwoog. Zijn voet lag op een kunststof plateau, blauwgrijze banden losjes eromheen. Weer werden mijn ogen getrokken naar de ruimte tussen de tenen aan zijn linker-voet. De tenen aan zijn andere voet waren perfect gevormd: recht en lang, fraai aflopend van de grote naar de kleine teen. Daar zag ik hoe het ook links had moeten zijn.

Hij bekeek de bovenrand van mijn sokken.

‘Die kunnen beter,’ zei hij. ‘Daar krijg je blaren mee.’

Ik trok mijn schoenen en sokken uit en gooide ze een eindje weg. De avond tevoren had ik mijn teennagels blauw gelakt.

‘We gaan zwemmen,’ zei hij en trok zijn T-shirt omhoog. Onder zijn korte broek droeg hij een onderbroek, een goede onderbroek. Ik had mijn ondergoed die ochtend ook zorgvuldig uitgekozen, al verwachtte ik geen zwempartij. Ik schoof de cups van mijn beha in elkaar, legde die op mijn spijkerbroek en vouwde mijn T-shirt en jack eroverheen. Toen volgde ik hem.

Hij was het water in gerend en wenkte me vanaf de rafelrand van een golf. Een moment stond ik aan de vloedlijn. De zon had de hele zomer de tijd gehad om het zeewater te verwarmen, maar de septembernachten waren bezig het surplus weer op te nemen. De kou pakte mijn enkels beet, mijn knieën, kroop hoger, als gangreen, tot de kille hand van het water mijn nek omsloot. Ik slaakte een zwembadgil en liet mijn hoofd onder water zakken.

Toen ik weer bovenkwam was hij vlakbij, zijn donkere haar druipend, plakkend tegen zijn schedel, die nu opeens kwetsbaar leek. We kusten, ik kon zijn mond niet proeven, zijn geur niet ruiken, de zee was overal, maar het maakte geen verschil. Zijn handen gingen over mijn lichaam, dat in het water maar twee onderdelen had: een skelet en een zak van huid. Ik was mager, de zak was dun, er was geen verweer. Even schoof zijn hand in mijn broekje. Het was of hij onder mijn huid schoof.

Terug aan land lieten we ons drogen in de zon, die nu lager hing. We zoenden lang en ditmaal kon ik hem wel proeven. De zee, het helmgras, de lucht: alles was er en toch maakten we er geen deel van uit. We lagen in een capsule van geur, de geur van wie wij samen waren.

‘Ik wil je leren kennen,’ zei hij met zijn mond op mijn oor, en vertelde dat zijn ouders al lang geleden gescheiden waren.

Zijn moeder woonde in Zaltbommel, zijn vader exploi-